

Examen VMBO-GL en TL

2019

tijdvak 1
dinsdag 14 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 48 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

- 1p 1 In de Nederlandse Grondwet van 1848 werd het volgende artikel opgenomen: de Koning is onschendbaar.
Wat betekent 'de Koning is onschendbaar' in de praktijk?
- A De koning heeft de bevoegdheid om zelfstandig politieke beslissingen te nemen.
  - B De koning moet aftreden als hij het vertrouwen van het parlement verliest.
  - C De ministers zijn politiek verantwoordelijk voor de uitspraken en het gedrag van de koning.
  - D Het kabinet bepaalt welk personeel de koning voor zijn huishouden mag aannemen.
- 2p 2 In 1874 werd in Nederland een belangrijke wet aangenomen. Het was voortaan verboden om kinderen onder de twaalf jaar in fabrieken te laten werken. Het voorstel voor deze wet was ingediend door een lid van de Tweede Kamer.
→ Onder welke naam is deze wet bekend geworden? En van welk recht maakte het Tweede Kamerlid gebruik toen hij zijn voorstel indiende?
Doe het zo:
naam van de wet: ...
recht van het Tweede Kamerlid: ...
- 1p 3 In 1886-1887 vond een groot onderzoek plaats naar de arbeidsomstandigheden in Nederlandse fabrieken. Tijdens dit onderzoek werden getuigen onder ede gehoord door enkele Kamerleden.
→ Hoe heet het recht waar de Kamerleden gebruik van maakten?
- 1p 4 Wie heeft of hebben het recht om een onderzoek aan te vragen zoals beschreven in de vorige vraag?
- A alleen de Eerste Kamer
  - B alleen de Tweede Kamer
  - C de Eerste Kamer én de Tweede Kamer
  - D het kabinet

- 1p 5 Het onderzoek van 1886-1887 naar arbeidsomstandigheden maakte duidelijk welk groot maatschappelijk probleem er bestond. Dit probleem moest worden opgelost. Eén politieke groep vond dat de overheid zich in het algemeen zo weinig mogelijk met de samenleving moest bemoeien. Maar na de uitslag van dit onderzoek vonden veel aanhangers van deze groep dat de overheid nu wél moest ingrijpen.

Welk maatschappelijk probleem moest worden opgelost? En van welke politieke groep veranderde veel aanhangers van mening?

	probleem	groep
A	kiesrecht	liberalen
B	kiesrecht	socialisten
C	sociale kwestie	liberalen
D	sociale kwestie	socialisten

Gebruik bron 1.

- 1p 6 Noem de naam van de politieke partij die deze zin in het partijprogramma had staan.
- 1p 7 Rond 1900 waren protestanten en rooms-katholieken in Nederland het vaak met elkaar oneens. Toch gingen beide stromingen op politiek gebied steeds meer met elkaar samenwerken.
→ Noem één **politiek** doel dat beide stromingen met de samenwerking wilden bereiken.
- 1p 8 Een beschrijving van een persoon:
Zij was een van de eerste vrouwen in Nederland die zich inzette voor vrouwenkiesrecht. Zij richtte onder andere de Vrije Vrouwen Vereeniging op en werkte samen met Aletta Jacobs in de Vereeniging voor Vrouwenkiesrecht. In 1969 wordt de vrouwenbeweging 'Dolle Mina' naar haar vernoemd.
→ Over wie gaat het in deze beschrijving?

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

Gebruik bron 2.

- 1p 9 Welk begrip past bij de kaart?
- A Blitzkrieg
  - B Heim ins Reich
  - C Lebensraum
  - D Von Schlieffenplan

Gebruik bron 3.

- 1p 10 Bij welk militair bondgenootschap horen de donker gekleurde landen?

Gebruik bron 4.

- 1p 11 Hoort de foto bij het **begin** of bij het **eind** van de Eerste Wereldoorlog? Verklaar je antwoord met behulp van de foto.

Doe het zo:

De foto hoort bij het ... (kies uit: begin / eind) van de Eerste Wereldoorlog, want ...

- 1p 12 Wat was voor de Verenigde Staten een belangrijke reden om zich tijdens de Eerste Wereldoorlog aan te sluiten bij de Geallieerden?
- A de dreigende nederlaag van Frankrijk en Nederland in de oorlog
  - B de moord op kroonprins Frans Ferdinand van Oostenrijk-Hongarije
  - C het aftreden van de tsaar na het uitbreken van de revolutie in Rusland
  - D het beginnen van een onbeperkte duikbotenoorlog door Duitsland

Gebruik bron 5.

- 1p 13 Welke begrippen passen bij de bron?
- A censuur en gelijkschakeling
  - B gelijkschakeling en propaganda
  - C propaganda en vijandbeelden
  - D vijandbeelden en censuur

Door de tijd heen

2p 14 In de loop van de tijd werd het kiesrecht in Nederland uitgebreid.

Hieronder staan vier eisen om te mogen stemmen:

- 1 als je bijvoorbeeld bepaalde examens had behaald
- 2 als je de Nederlandse taal kon spreken
- 3 als je een bepaald bedrag aan belastingen betaalde
- 4 als je een bepaalde leeftijd had

Hieronder staan vier jaartallen:

- a 1848
- b 1887
- c 1917
- d 1919

Tussen 1848 en 1919 werden de eisen waaraan kiezers moesten voldoen steeds aangepast. Neem het onderstaand schema over en vul het in.

→ Welke eis was beslissend of iemand kiesrecht kreeg? En in welk jaar werd deze eis ingevoerd? **Let op!** Eén eis en één jaar zijn al ingevuld. Er blijven één eis en één jaar over.

Doe het zo:

	eis (vul nummer in)	jaar (vul letter in)
algemeen kiesrecht	4	d
caoutchouc-artikel		
censuskiesrecht		

Het Interbellum (1918-1939)

Gebruik bron 6.

1p 15 De verklaring die de generaal geeft, staat bekend als de Dolkstootlegende. Volgens de generaal zijn 'anderen' schuldig aan de Duitse nederlaag.

→ Wie zijn volgens de generaal de 'anderen' die schuldig zijn aan de Duitse nederlaag?

Gebruik nogmaals bron 6.

2p 16 Stel: je doet onderzoek naar de nederlaag van het Duitse leger aan het eind van de Eerste Wereldoorlog en je vindt deze bron.

→ Geef een argument waaruit blijkt dat de bron **bruikbaar** is voor je onderzoek.

→ Geef ook een argument waaruit blijkt dat de inhoud van de bron **niet zo betrouwbaar** is voor je onderzoek.

Doe het zo:

De bron is bruikbaar, omdat ...

De inhoud van de bron is niet zo betrouwbaar, omdat ...

Gebruik bron 7.

- 1p 17 In de prent is een mening te herkennen over het Verdrag van Versailles. Welke mening is te herkennen in de prent?
- A De politieke leiders helpen Duitsland om de vredesvoorwaarden te accepteren.
  - B De politieke leiders leggen Duitsland zonder te onderhandelen zware vredesvoorwaarden op.
  - C Duitsland voelt zich schuldig over de oorlog en accepteert de zware vredesvoorwaarden.
  - D Duitsland wil doorvechten en accepteert daarom de vredesvoorwaarden niet.

Gebruik bron 8.

- 2p 18 In 1923 is er een duidelijk productieverschil met de jaren daarvóór en erna.
- Geef één verklaring voor dit productieverschil.
  - Noem daarna de naam van het Amerikaanse hulpprogramma waardoor de productie zich na 1923 kon herstellen.

Gebruik bron 9.

- 1p 19 De Republiek van Weimar bestond tussen 1919 en 1933. Op de montagefoto staan de verschillende mannen die na elkaar een regering hebben geleid.
- Welke conclusie over de Republiek van Weimar is juist?
- A De democratie was niet stabiel, omdat de Duitse keizer steeds nieuwe regeringen goedkeurde.
  - B De democratie was niet stabiel, omdat er veel verschillende regeringen zijn geweest.
  - C De democratie was stabiel, omdat de bevolking uit veel regeringsleiders kon kiezen.
  - D De democratie was stabiel, omdat de macht door veel verschillende personen werd gedeeld.

- 2p 20 Hieronder staan vijf uitspraken over economie:
- 1 De productie wordt vastgesteld door een plan van de regering.
  - 2 De regering bepaalt de prijs van een aantal belangrijke producten.
  - 3 Het aanbod van goederen wordt bepaald door de vraag van de consument.
  - 4 Het doel van productie is het maken van winst.
  - 5 Natuurlijke hulpbronnen, zoals olie, zijn in handen van privébedrijven.
- Welke **twee** uitspraken horen bij de economie van de Sovjet-Unie in de periode 1930-1940? Schrijf alleen de nummers op.

- 1p 21 De regering van Colijn probeerde de economische crisis in Nederland te bestrijden met een politiek van bezuinigingen. Zo werden de lonen van ambtenaren en de uitkeringen van werklozen verlaagd.
→ Onder welke naam staat deze politiek van de regering Colijn bekend?

Gebruik bron 10.

- 2p 22 De bron beschrijft een ontwikkeling in totalitaire staten. In Nederland zou die ontwikkeling in strijd zijn met een klassiek grondrecht.
→ Noem eerst de namen van **twee** totalitaire staten in de tijd dat de bron verscheen.
→ Geef daarna aan met welk Nederlands klassiek grondrecht de ontwikkeling in de bron zou botsen.

Doe het zo:

Twee namen van totalitaire staten zijn ... en ...

Het klassieke grondrecht is ...

- 2p 23 Hieronder staan vier omschrijvingen van nazi-organisaties in Duitsland:
- 1 een door Hitler opgerichte knokploeg om partijvergaderingen van de NSDAP te beschermen
  - 2 een jeugdorganisatie om meisjes voor te bereiden op hun taak in de maatschappij
  - 3 een organisatie die bekend staat als de geheime politie in nazi-Duitsland
  - 4 een organisatie die onder andere concentratie- en vernietigingskampen bewaakte

Vijf namen van nazi-organisaties in Duitsland:

- a Bund Deutscher Mädel
- b Gestapo
- c Hitlerjugend
- d SA
- e SS

→ Geef per omschrijving aan welke naam daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één naam over.

Doe het zo:

Bij omschrijving 1 hoort ... (vul letter in).

(enzovoort tot en met omschrijving 4)

Gebruik bron 11.

- 2p 24 De nieuwe wetten hadden grote gevolgen voor het dagelijks leven van de jongen.
→ Welke nieuwe wetten worden bedoeld?
→ Noem ook een **gevolg** van deze wetten voor de jongen.

Doe het zo:

De nieuwe wetten die bedoeld worden, zijn ...

Een gevolg voor de jongen was ...

- 1p 25 In 1933 werd in Duitsland het concentratiekamp Dachau opgericht. Welke groepen werden in de periode **1933-1939** in het kamp gevangen gezet?
- A Duitse Joden en Nederlandse verzetsstrijders
  - B Duitse Joden en politieke tegenstanders van de nazi's
  - C Russische krijgsgevangenen en Nederlandse verzetsstrijders
  - D Russische krijgsgevangenen en politieke tegenstanders van de nazi's

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

Gebruik bron 12.

- 1p 26 De Winterhulp past bij een kenmerk van het nationaal-socialisme. Welk kenmerk wordt bedoeld?
- A aanpassingspolitiek
  - B censuur
  - C discriminatie
  - D gelijkschakeling

Gebruik bron 13.

- 1p 27 De vrouw moest naar de gevangenis voor deze uitspraak. Tegenwoordig is dat ondenkbaar omdat de straf in strijd is met een grondrecht uit de Nederlandse grondwet.
→ Welk grondrecht wordt bedoeld?

Gebruik bron 14.

- 1p 28 Stel: je moet onderzoeken of Duitsland in 1941 een rechtsstaat of een totalitaire staat was. Je komt deze bron tegen.
→ Geef aan of Duitsland in 1941 een **rechtsstaat** of een **totalitaire staat** was. Verklaar je antwoord met behulp van de bron.

Doe het zo:

Duitsland was in 1941 een ... (kies uit: rechtsstaat / totalitaire staat), want de politie ... (geef verklaring met behulp van de bron).

Gebruik bron 15.

- 1p 29 Iemand beweert dat dit krantenbericht eigenlijk geen nieuwsbericht is, maar propaganda.
→ Geef één argument voor deze bewering.

- 2p 30 Na een oproep via Radio Oranje begon op verzoek van de geallieerde legerleiding de Spoorwegstaking van 1944. De staking was redelijk succesvol, maar de bevolking in een groot deel van Nederland heeft ook geleden onder een onbedoeld gevolg van deze staking.
- Noem eerst het doel dat de geallieerde legerleiding met de Spoorwegstaking wilde bereiken.
  - Noem daarna een **onbedoeld** gevolg van de Spoorwegstaking voor de bevolking in een groot deel van Nederland.

Doe het zo:

Het doel van de geallieerde legerleiding was ....

Een onbedoeld gevolg was ...

Gebruik bron 16.

- 2p 31 Hieronder staan vijf nationaliteiten:

- 1 Duits
- 2 Indonesisch
- 3 Japans
- 4 Nederlands
- 5 Russisch

→ Noem de nationaliteit van de kampcommandant links én noem de nationaliteit van de vrouwen.

Doe het zo:

Bij de kampcommandant links hoort nationaliteit ... (vul nummer in).

Bij de vrouwen hoort nationaliteit ... (vul nummer in).

Gebruik bron 17.

- 2p 32 Tegenwoordig vinden sommige mensen dat de vrouw een collaborateur was, anderen vinden van niet.

→ Geef voor beide meningen één argument.

Doe het zo:

De vrouw was een collaborateur, omdat ... (geef een argument).

De vrouw was géén collaborateur, omdat ... (geef een argument).

Gebruik bron 18.

- 2p 33 Zet deze gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

- 2p **34** Hieronder staan vijf films over de Tweede Wereldoorlog:
- 1 A Bridge Too Far: over de Slag om Arnhem
  - 2 Battle of Britain: over de Slag om Engeland
  - 3 Het Bombardement: over het bombardement op Rotterdam
  - 4 The Longest Day: over de invasie in Normandië
  - 5 Tora! Tora! Tora!: over de aanval op Pearl Harbor

Iemand wil deze films in de juiste volgorde bekijken, van vroeger naar later, op basis van de gebeurtenissen waarover de films gaan.

→ In welke volgorde moeten de films worden bekeken?

Doe het zo:

Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Europa en de wereld (1945-1989)

- 1p **35** Er is discussie over de naam van twee gewelddadige conflicten in Indonesië in de periode 1947-1949. De Nederlandse regering noemde deze conflicten politionele acties. In Indonesië werden deze conflicten **koloniale oorlogen** genoemd.
- Noem één argument dat Indonesiërs gebruikten om deze conflicten koloniale oorlogen te noemen.
- 1p **36** Nederland werd naar aanleiding van de gewelddadige conflicten in Indonesië internationaal onder druk gezet om de strijd op te geven. Naar aanleiding van welk dreigement gaf Nederland de strijd in Indonesië op?
- A De Veiligheidsraad dreigde Nederland uit de Verenigde Naties te zetten.
  - B De Veiligheidsraad dreigde te stoppen met de Marshallhulp.
  - C De Verenigde Staten dreigden Nederland uit de Verenigde Naties te zetten.
  - D De Verenigde Staten dreigden te stoppen met de Marshallhulp.
- 1p **37** Noem één reden waardoor de oprichting van de EGKS na de Tweede Wereldoorlog oorlogen in Europa kon voorkomen.

2p 38 Tijdens de Hongaarse Opstand raakten duizenden mensen gewond. Nederland stuurde twee militaire vliegtuigen met dozen medische hulp voor de Hongaren. De vliegtuigen mochten niet in Hongarije landen, dus vlogen ze naar Oostenrijk. Van daar uit werden de dozen door het Rode Kruis naar Hongarije gebracht.

→ Geef in enkele zinnen een verklaring waarom de militaire vliegtuigen uit Nederland niet in Hongarije mochten landen. Gebruik daarbij de begrippen **Warschaupact** en **NAVO** in een juiste samenhang.

Doe het zo:

Nederlandse militaire vliegtuigen mochten niet in Hongarije landen, want ... (geef een verklaring met behulp van de begrippen Warschaupact en NAVO).

1p 39 In 1972 werd een wetsvoorstel aangenomen door de Tweede Kamer. In het wetsvoorstel stond dat de leeftijd waarop je mocht stemmen, verlaagd werd van 21 naar 18 jaar.

Bij welke ontwikkeling past dit wetsvoorstel?

- A bij democratisering
- B bij globalisering
- C bij secularisatie
- D bij verzuiling

Gebruik bron 19.

2p 40 Hieronder staan vier ontwikkelingen die horen bij Nederland in de periode 1945-1989:

- a multiculturele samenleving
- b ontstaan van een jongerencultuur
- c opkomst van de televisie
- d Tweede Feministische Golf

→ Noem per foto de ontwikkeling die daarbij hoort. **Let op!** Er blijft één ontwikkeling over.

Doe het zo:

Bij foto 1 hoort ... (vul letter in).
(enzovoort tot en met foto 3)

Gebruik bron 20.

1p 41 In de tekening is een mening te herkennen over de mogelijke gevolgen van glasnost voor de Sovjet-Unie.

Welke mening wordt bedoeld?

- A dat het communisme te groot zal worden door glasnost
- B dat het communisme zal bezwijken onder glasnost
- C dat glasnost hoort bij de ideologie van het communisme
- D dat glasnost zal bezwijken onder het communisme

- 1p 42 Hieronder staan vier krantenkoppen over Berlijn in de periode 1945-1990:
- 1 Berlijn hoofdstad van herenigd Duitsland
  - 2 Berlijn verdeeld door muur
  - 3 Oost-Berlijn hoofdstad van de DDR
  - 4 West-Berlijn geblokkeerd door Sovjet-Unie
- Zet de krantenkoppen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Door de tijd heen

- 2p 43 Hieronder staan vijf gebeurtenissen uit de geschiedenis van het Nederlandse bedrijf Philips:
- 1 De directie van Philips wil dat de regering de invoer van gloeilampen van buitenlandse concurrenten beperkt. Na overleg met minister-president Colijn wordt dit besluit door de regering uitgevoerd.
  - 2 De eerste computer van Philips wordt op de markt gebracht. Door de grote internationale concurrentie is dat geen succes.
  - 3 In het neutrale Nederland kan Philips door de handelsbelemmeringen tijdens de oorlog moeilijk glas importeren. Daarom bouwt het bedrijf een eigen glasfabriek voor de gloeilampen.
  - 4 Onder Duits toezicht moet de Eindhovense fabriek voor de oorlogsindustrie gaan werken. Philips moet voornamelijk radio-onderdelen voor de Duitse bezetter produceren.
  - 5 Philips organiseert de eerste televisie-uitzending in een openbare gelegenheid.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

Gebruik bron 21.

- 1p 44 Welk begrip wordt omschreven?

Gebruik bron 22.

- 1p 45 In de prent is een mening te herkennen over de uitbreiding van de EU. Welke mening over deze ontwikkeling is te herkennen in de prent?
- A De uitbreiding is goed voor de EU, want de lidstaten laten andere landen toe die kunnen bijdragen aan de EU.
  - B De uitbreiding is goed voor de EU, want er zijn veel rijke landen lid geworden.
  - C De uitbreiding is niet goed voor de EU, want de lidstaten verzetten zich tegen de komst van nieuwe landen.
  - D De uitbreiding is niet goed voor de EU, want er willen te veel landen lid worden van de EU.

Gebruik bron 23.

- 1p 46 In de prent is een mening te herkennen over de Baltische staten. Welke omschrijving hoort bij de bron?
De Baltische staten voelen zich
- A niet veilig, omdat de NAVO niet voldoende bescherming biedt.
  - B niet veilig, omdat Rusland wordt bedreigd door de NAVO.
  - C veilig, omdat de NAVO meer dan voldoende bescherming biedt.
  - D veilig, omdat Rusland niet wordt bedreigd door de NAVO.

Door de tijd heen

Gebruik bron 24.

- 1p 47 Bij welke periode hoort de herinnering?
- A bij de periode 1913-1923
  - B bij de periode 1933-1943
  - C bij de periode 1973-1983
  - D bij de periode 1993-2003

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

- 2p 48 Straatsburg is nu een grote Franse stad aan de grens met Duitsland, maar was vroeger een Duitse stad.
Hieronder staan vijf gebeurtenissen uit de geschiedenis van Straatsburg:
- 1 De Gemeenschappelijke Vergadering van de EGKS vergadert in Straatsburg.
  - 2 Door het Verdrag van Versailles wordt Straatsburg een Franse stad.
  - 3 Eén week per maand vergadert het Europees Parlement van de Europese Unie in Straatsburg.
  - 4 In Straatsburg wordt de Keizer Wilhelm Universiteit opgericht ter ere van de Duitse keizer die aan de macht is.
  - 5 Tijdens de Tweede Wereldoorlog worden alle Franse straatnamen in Straatsburg veranderd in Duitse straatnamen.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.